

місця (*Privoz market – a must visit for market lovers; whatever you buy – always bargain, you'll upset them if you don't*), артефакти (*Popular souvenirs include hand painted eggs (pysanky), carved wooden items and hand-embroidered clothes*). Акцентується також на тому, що Україна в цілому залишається незвіданою для європейського та американського туриста: *Big, diverse and largely undiscovered, Ukraine is one of Europe's last genuine frontiers*.

Слід відзначити, що проаналізовані путівники розміщують інформацію, що виконує до того ж і функцію попередження про можливі ризики для туриста. Так серед факторів, які можуть спричинити проблеми зі здоров'ям, зазначаються наступні:

«Food and drink»:

Water used for drinking, brushing teeth or making ice should have first been boiled or otherwise sterilised. Milk is pasteurised and dairy products are safe for consumption. Only eat well-cooked meat and fish, preferably served hot. Vegetables should be cooked and fruit peeled. Street food is generally safe if it is fresh and hot. Freshwater fish and mushrooms or berries gathered in the area around Chernobyl north of Kiev are best avoided.

Other risks:

Vaccinations against tuberculosis and hepatitis B are sometimes advised. Tick-borne encephalitis is quite common in the Ukrainian countryside between April and August. Visitors should take precautions against ticks in forested areas by wearing long sleeves, trousers and a hat» [4].

Беручи до уваги події в країні останніх двох років, слід зазначити, що туристичні путівники регулярно оновлюють інформацію на своїх сторінках, сповіщаючи туристів про можливі незручності та небезпеку.

Located 30km from Kyiv, Mezhyhirya is the newest and hottest tourist haunt added to the Ukrainian capital's sightseeing scene by the February revolution, which was followed by the annexation of Crimea and a war with Russia-backed separatists in the east of the country. But the city itself seems unfazed by the recent cataclysms that have changed the course of Ukraine's and Europe's history. It is the same Kyiv of elegant fin-de-siecle houses, coffee served from espresso machines built into car trunks and friendly laid-back residents. Restaurants and cafes are full of people, and traffic jams haven't become any lighter. The war fought 800km east of Kyiv has hardly any impact on the city's outlook, apart from an occasional sighting of volunteers in fatigues boarding buses to leave for the front [5].

Крім цього туристичні путівники застерігають своїх громадян, спираючись на офіційні джерела в Україні.

The UK Foreign and Commonwealth Office advises against all travel to Crimea and the Donetsk and Lugansk regions. For updates about safety in the rest of Ukraine, check gov.uk/foreign-travel-advice/ukraine [5].

The security situation in the southern parts of the Donetsk and Lugansk regions in the east of Ukraine remains highly unstable with ongoing clashes between Ukrainian armed forces and Russian-backed armed separatists despite a ceasefire. This has resulted in more than 9,000 deaths and the displacement of over 1.5 million people. Civilians continue to get caught up in the fighting.

Не залишають поза увагою і події міжнародного значення, такі як падіння літака.

On 17 July 2014, Malaysian Airlines flight MH17 from Amsterdam to Kuala Lumpur crashed in the area around Torez in Donetsk oblast, an area under separatist control [5].

Слід зазначити, що інформація у проаналізованих путівниках подається лаконічно, чітко та виважено, без вживання яскравих ілюстративних прикметників.

Since the overthrow of the government in early 2014, Ukraine has been torn between support for the EU and loyalty to Russia. Crimea is under the control of the Russian Federation and much of the eastern Ukraine is struggling with massive unrest and violence as pro-Russian separatists' battle government forces.

З точністю подаються події, що сталися протягом останнього періоду і мають бути відзначені.

The situation in Kyiv and western cities is generally calm, although occasional public demonstrations continue in and around the Verkhovna Rada (parliament building) and elsewhere in the city. On 31 August 2015, 3 police officers were killed and more than 100 others injured in clashes outside the parliament building in Kyiv. The Ukrainian authorities have recently increased their internal security measures and warned of possible security incidents in Kyiv and other cities. There have recently been a series of hoax bomb threats, especially in Kyiv. You should remain vigilant and monitor the media for information about possible safety or security risks. Public demonstrations can flare up and turn violent with little warning.

Зібраний у ході дослідження матеріал свідчить про те, що в реалізації рекламної функції туристичного путівника велике прагматичне навантаження містять якісні прикметники, емоційно-експресивне забарвлення яких сприяє вихвалянню обраного об'єкта. Але, поряд із вихвалянням, не слід забувати і про реальні події у країні. Зазначення достовірної інформації має бути пріоритетом у формуванні туристичних путівників, адже має безпосереднє відношення до безпеки туриста.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в детальному аналізі функціонально-стильових параметрів путівників та використання відповідних лексичних одиниць, що вживаються для детального зображення ситуації.

Література:

1. Киселёва Л. Путеводитель как семиотический объект: к постановке проблемы // Путеводитель как семиотический объект / Сборник статей. – М., 2008. – С. 10–18
2. Филагова Н.В. Жанровое пространство туристического дискурса // Вестник МГТУ. – Выпуск 2. – М., 2012. – С. 56–63.
3. Travel to Ukraine. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.traveltoukraine.org>
4. Ukraine // World atlas. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.worldatlas.com/webimage/countrys/europe/ua.htm>
5. Ukraine // Lonely planet – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.lonelyplanet.com/ukraine>.

УДК 378.147.811'81

В. В. Рибенюк,

Дніпропетровський національний університет, м. Дніпропетровськ

ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті подається дослідження основних стратегічних і методичних засад комунікативно-орієнтованого підходу при навчанні іноземним мовам. Наведений теоретичний аналіз методів навчання іноземної мови дозволяє констатувати, що активні, інтенсивні методи навчання іноземної мови сприятимуть розвитку внутрішньої мотивації вивчення іноземної мови. Крім того, інтенсивні методи навчання нерідкої мови у ВНЗ є додатковим засобом

сприяння особистісному зростанню студентів, зокрема, підвищення пізнавальної мотивації, появи або усталення прагнення до самоосвіти, посилення самодетермінації та саморегуляції, тобто становлення суб'єктності.

Ключові слова: процес навчання, комунікативна компетенція, мовленнєва діяльність, методичні завдання, мовна ситуація, мотивація студентів

WAYS AND MEANS OF COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION AT THE FOREIGN LANGUAGE LESSONS

Foreign language is an important means of intercultural communication, it facilitates verbal understanding of citizens of different countries, providing a level of their cultural development, which allows easily navigate and feel comfortable in a country which language is being studied. Due to the urgent position in which the ability to understand another culture representative depends not only on the correct use of language units, but also the specific skills to understand the rules of its culture, including verbal behavior in different situations of communication.

The overall strategy of teaching foreign languages determined by the needs of modern society and the level of linguistic, psychological, pedagogical and related sciences. This strategy is a communicative approach that leads to practical purpose of learning and studying foreign languages, namely, formation and development of intercultural communicative competence.

The article is devoted to the theoretical analysis of active methods of foreign language teaching that enhance learning motivation of university students and promote their professional and personal growth. We consider active methods of teaching foreign languages to facilitate the formation of communicative competence of students, especially the organization analyzes the communicative directed learning and its impact on cognitive motivation of students.

Mastering the skills of speaking, listening, reading and writing is done by implementing these types of speech activity in learning under conditions which simulate real communication situations. In this regard, students' training activities are organized in such a way that they performed motivated actions with verbal material to solve communication tasks aimed at achieving the goals and purposes of communication.

Keywords: learning process, communicative competence, speech activity, methodological challenges, communication situation, motivation of students.

ПУТИ И СПОСОБЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

В статье исследуются основные стратегические и методические основы коммуникативно-ориентированного подхода при обучении иностранным языкам. Приведенный теоретический анализ методов обучения иностранному языку позволяет констатировать, что активные, интенсивные методы обучения иностранному языку будут способствовать развитию внутренней мотивации изучения иностранного языка. Кроме того, интенсивные методы обучения неродного языка в вузе являются дополнительным средством содействия личностному росту студентов, в частности, повышение познавательной мотивации, появления или упрочение стремления к самообразованию, усиление самодетерминации и саморегуляции, то есть становление субъектности.

Ключевые слова: процесс обучения, коммуникативная компетенция, речевая деятельность, методические задачи, речевая ситуация, мотивация студентов.

З позицій державної мовної політики навчання іноземних мов постає одним із пріоритетів сучасної освіти. Відомо, що успішне оволодіння іноземною мовою безпосередньо залежить від ефективності процесу навчання цієї мови. На сучасному етапі розвитку вищої школи опанування іноземною мовою розглядається як надбання комунікативної компетенції на базі сформованої лінгвістичної компетенції. «Комунікативно-орієнтоване викладання мов має на меті не лише дати учням практичні знання з граматики та лексики мови, що вивчається, але й розвинути у них розуміння того, як відповідна мова використовується для спілкування» [1, с. 15].

Принцип комунікативної спрямованості визначає також і зміст навчання – добирання та організацію лінгвістичного матеріалу, конкретизацію сфер і ситуацій спілкування, ставить викладача перед необхідністю відповідної організації навчального процесу, використання різноманітних організаційних форм для здійснення спілкування, які підвищують мотивацію навчання.

Іноземна мова є важливим засобом між культурного спілкування, вона сприяє вербальному порозумінню громадян різних країн, забезпечує такий рівень їхнього культурного розвитку, який дозволяє вільно орієнтуватися і комфортно почуватися у країні, мова якої вивчається. У зв'язку з цим актуальною стає позиція, за якої здатність зрозуміти представника іншої культури залежить не лише від коректного використання мовних одиниць, але й від особливих умінь розуміти норми його культури, у тому числі мовленнєвої поведінки у різноманітних ситуаціях спілкування. У зв'язку з вищезазначеним **актуальність** теми полягає у необхідності уточнень функцій іноземної мови, визначенні нових стратегічних напрямів процесу оволодіння нею, перегляду шляхів і засобів навчання.

Метою статті є теоретичний аналіз активних методів навчання іноземної мови, які підвищують навчальну мотивацію студентів ВНЗ, а також сприяють їх професійному й особистісному зростанню. У роботі розглядаються активні методи навчання іноземних мов, що сприяють формуванню комунікативної компетенції студентів ВНЗ, аналізуються особливості організації комунікативно спрямованого навчання та його вплив на пізнавальну мотивацію студентів.

Завдання статті: дослідити основні стратегічні і методичні засади комунікативно-орієнтованого підходу при навчанні іноземним мовам; виявити особливості процесу формування комунікативної компетенції студентів у всіх видах мовленнєвої діяльності.

Формування здатності та вміння мислити і спілкуватися іноземною мовою означає не лише послідовне «заміщення» елементів рідної мови елементами іноземної, мислення та спілкування іноземною мовою доводить складну перебудову всієї структури формування думки і структури діяльності спілкування, які склалися на рідній мові, й набуття здатності до «перемикання» мислення з однієї мови на іншу. Так зване мислення іноземною мовою, досягнення якого вважається ідеалом навчання, є ніщо інше як безпосереднє залучення внутрішнього мовлення до механізму породження іноземного мовлення. Умовами його досягнення є такі взаємозумовлені, проте різні за природою чинники, як лексичний запас, знання правил, «відчуття» (іноземної) мови та здатність до спілкування всупереч дефіциту іншомовних знань. Іншомовна мовленнєва діяльність розглядається як спосіб спілкування мовою, що вивчається [2]. Рівень успішності здійснення спілкування іноземною мовою у різних видах мовленнєвої діяльності свідчить про низький чи високий рівень володіння цією мовою. Феномен володіння іноземною мовою складний і до кінця невизначений. Спроби дати визначення поняття «володіння мовою» як засобом спілкування призвели до введення терміна «комунікативна компетенція», що означає здатність людини здійснювати спілкування як складну, багатокomпонентну, динамічну, цілісну мовленнєву діяльність, на характер та успішність якої можуть впливати різноманітні фактори. Поняття комунікативної компетенції

з'явилося у методиці навчання іноземних мов у зв'язку з пошуками пояснення сутності володіння іноземною мовою як засобом спілкування після отримання нових даних у дослідженнях із функціональної лінгвістики, психолінгвістики, психології спілкування, соціології.

Поняття комунікативної компетенції увійшло у науковий обіг у 1972 р. завдяки американському лінгвісту Д.Хаймзу [3] на протипагу теорії мовної компетенції Н.Хомського [4]. Саме з 70-х років і розпочалися інтенсивні дослідження проблеми комунікативної компетенції як результат осмислення соціальної функції мови та комунікативного спрямування мовленнєвої діяльності людини. Поняття «комунікативна компетенція» визначається через його протиставлення поняттю «мовна компетенція». Під мовною компетенцією розуміється здатність мовця створити за допомогою запропонованих йому правил ряд граматично правильних фраз, а під комунікативною компетенцією – сукупність соціальних, національних, культурних правил, оцінок та цінностей, які визначають як прийнятну форму, так і допустимий зміст мовлення мовою, яка вивчається. Феномен володіння іноземною мовою досліджується в різних аспектах: у методичному – в контексті комунікативної методики навчання; у психолінгвістичному (О. О.Аршавська [5], І. О.Зимня [6]); в аспекті лінгводидактичного тестування тощо.

У багатьох дослідженнях комунікативна компетенція визначається терміном «мовленнєва компетенція», а стосовно умов навчання у навчальних закладах – «іншомовно-мовленнєва компетенція» (В. Л.Скалкін [7, с.75]). Мовленнєва компетенція є складною, багатокомпонентною здатністю людини до смислокодувочої та декодувочої діяльності й адаптивно-інформаційного орієнтування в ситуації спілкування. Ця діяльність відбувається завдяки набутим знанням, навичкам та вмінням як у плані репродуктивних, так і продуктивних (творчих) дій.

Мета навчання іноземної мови зумовлена комунікативною функцією, тобто формуванням комунікативної компетенції; загальноосвітньою функцією, у поняття якої входить не лише початкова лінгвістична освіта (формування початкової лінгвістичної компетенції), але і знайомство з культурою країни, мова якої вивчається, оскільки мова – це елемент культури (країнознавча компетенція); виховною функцією, яка пов'язана з формуванням поваги до інших народів; функцією розвитку, яка пов'язана з інтелектуальним та моральним розвитком особистості. Комунікативна компетенція у сучасному розумінні передбачає формування здатності до міжкультурної взаємодії. Слід також зазначити, що комунікативну компетенцію можна формувати, розвивати та діагностувати. Таким чином, можна сказати, що ми не лише навчаємо мовної компетенції, а формуємо та розвиваємо комунікативну компетенцію. Правильне розуміння цих понять визначає ефективність вирішення методичних завдань.

Специфіка предмета «Іноземна мова» полягає у тому, що основним компонентом змісту навчання іноземної мови є не основи наук, а способи діяльності – навчання різних видів мовленнєвої діяльності – говоріння, аудіювання, читання, письмо. Відповідно до теорії мовленнєвої діяльності навчання будь-якого виду діяльності проходить у процесі виконання цієї діяльності, дій та операцій, з нею пов'язаних. Тому для навчання того чи іншого виду діяльності кожному студенту необхідно надати практику у тому виді мовленнєвої діяльності, якою він у даний час оволодіває.

У навчанні пріоритетною постає комунікативна мета, що передбачає таку організацію діяльності, яка спрямована на оволодіння студентами спілкуванням в усній та писемній формах. Комунікативна компетенція складається з кількох видів:

- мовної (лінгвістичної) компетенції, яка забезпечує оволодіння студентами мовним матеріалом з метою використання його в усному і писемному мовленні;
- мовленнєвої компетенції, яка пов'язана з формуванням у слухачів умінь і навичок спілкуватися в чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні (монолог, діалог), читанні, письмі;
- соціокультурної компетенції, яка передбачає засвоєння студентами знань соціокультурних особливостей країни, мова якої вивчається, культурних цінностей та морально-етичних норм свого та інших народів, а також формування умінь їх використовувати у практичній діяльності;
- соціолінгвістичної компетенції, яка забезпечує формування умінь користуватися у процесі спілкування мовленнєвими реаліями (зразками), особливими правилами мовленнєвої поведінки, характерними для країни, мова якої вивчається;
- загальнонавчальних компетенцій, що сприяють оволодінню студентами стратегіями мовленнєвої діяльності, спрямованої на розв'язання навчальних завдань і життєвих проблем. Спілкування людей у реальному житті відбувається завдяки виникненню потреби в реалізації певного комунікативного наміру, досягнення або недосягнення якого визначає результат мовленнєвого спілкування. Під час спілкування комуніканти виступають як носії певних соціальних стосунків, що виникають в тій чи іншій сфері діяльності та реалізуються в конкретних мовленнєвих ситуаціях.

Формування комунікативної компетенції можливе за умови моделювання у навчальному процесі типових ситуацій реального спілкування, які виникають в різних сферах життя і стосуються різних тем. Навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі відбувається в різноманітних сферах інтелектуального та побутового спілкування: в соціально-побутовій, громадсько-політичній, соціально-культурній та професійно-трудовій.

Усно-мовленнєва комунікативна компетенція передбачає здатність слухати, розуміти, розмовляти. Комунікативна компетенція є метою та результатом навчання, але цей результат стає реальним лише при наявності сформованої лінгвістичної компетенції та високої вмотивованості студентів [8].

Усне спілкування, роль якого у сучасному житті стала особливо значною, неможливе без добре розвинутого мовного вміння. Для успішного формування цієї компетенції необхідно:

- самовизначення у комунікативній ситуації, коли визначаються необхідність і мета участі в комунікації;
- аналіз намірів партнерів і способів комунікації з урахуванням своїх цілей і можливостей;
- вибір відповідної ситуації мовного жанру, поведінки та комунікативних технік;
- власне комунікація;
- самооцінка, значущість, результативність минулої комунікації.

Однак окремим етапам чи уміям комунікації не можна навчитися ізольовано, щоб потім «скласти» їх разом і отримати комунікативну компетенцію. Тому всі методи формування та розвитку комунікативної компетенції є комплексними. Методи, орієнтовані на усну комунікацію:

- всі форми навчального діалогу;
- доповіді та повідомлення;
- рольові та ділові ігри [9, с.38];
- навчальні дослідження та навчальні проекти, що потребують проведення опитувань, бесід, інтерв'ю у різних категоріях людей;

- обговорення, дискусії, диспути;
- виступ ведучих різних заходів, вечорів тощо.

Методи, орієнтовані на письмову комунікацію:

- навчальні дослідження та навчальні проекти, що потребують проведення анкетування або письмового інтерв'ю з попередньою підготовкою питань;
- підготовка нотаток, заміток і статей у ЗМІ з урахуванням цільової аудиторії;
- рецензування навчальних дослідницьких робіт.

Таким чином, плануючи кожне заняття, необхідно виходити з основного методичного принципу навчання іноземної мови – принципу комунікативності, який передбачає таку організацію процесу навчання, при якій моделюються основні риси реального процесу комунікації.

У результаті цього студенти опановують необхідний мінімум мовленнєвих умінь і навичок, тобто компетенцій, щоб користуватися іноземною мовою як засобом спілкування в рамках тематики і навчального матеріалу, передбачених програмою і діючими підручниками (посібниками). Практичний результат оволодіння англійською мовою, насамперед, досягається у процесі особистісно-комунікативної навчання, яке передбачає також вирішення завдань, пов'язаних з освітою, вихованням та розвитком особистості студента [10, с.75].

Розвиток засобами іноземної мови передбачає цілеспрямоване формування інтелектуальних умінь студентів, мовну та мовленнєву спостережливість, мовно-мисленнєву діяльність, готовність до пізнавально-пошукової творчості.

Під час планування занять необхідно дотримуватися всіх перерахованих принципів та умов, необхідних для формування компетенції.

Умови, необхідні для розвитку комунікативної компетенції, – це:

- постійна мовна практика студентів;
- використання комунікативного матеріалу;
- активізація мовно-мисленнєвої активності слухачів;
- постановка складних і актуальних ситуаційних завдань;
- мовний характер заняття.

У процесі навчання іноземної мови також обов'язково враховувати особистісні якості студентів: темперамент, здібності, життєвий досвід, сферу інтересів, статус особистості в колективі, наявність комунікативної мотивації. Ключовим моментом будь-якої навчальної діяльності є мотив, який спонукає до комунікації і спрямовує її.

Забезпеченню комунікативної мотивації сприяють наступні фактори:

- доброзичлива атмосфера на занятті;
- позитивний емоційний клімат;
- довірливий характер стосунків між викладачем і студентами, а також між самими студентами.

У цілому комунікативна компетентність включає в себе як розвиток комунікативних явищ (вміння читати і розуміти прочитане, здійснювати діалогічне спілкування, вміння робити стислі монологічні повідомлення, вміння передати інформацію письмово та ін.), так і розвиток загальнонавчальних умінь (робота з підручником, словником, довідником тощо).

Таким чином, здатність студентів спілкуватися іноземною мовою забезпечується формуванням у них іншомовної комунікативної компетенції, зміст якої зумовлений такими видами компетенції: мовною, мовленнєвою та соціокультурною. Мовна компетенція включає мовні знання (лексичні, граматичні), мовленнєві вміння (фонетичні й орфографічні) і відповідні соціокультурні знання (країнознавчі та лінгвокраїнознавчі). Мовленнєва компетенція включає чотири види комунікацій: аудіювання, говоріння, читання і письмо. Компетенція у говорінні – це компетенція в діалогічному та монологічному мовленні. Лексична компетенція складається з лексичних знань і мовленнєвих лексичних навичок, граматична – з граматичних знань і мовленнєвих граматичних навичок; фонологічна – фонетичних знань та мовленнєво-слухових навичок тощо.

Досягнення комунікативної компетенції неможливе без оволодіння певним обсягом культурної інформації, без ознайомлення студентів з культурою народу, мову якого вивчають. У зв'язку з цим компонентом змісту навчання поряд з комунікативною компетенцією виступає також і соціокультурна, що складається з країнознавчої та лінгвокраїнознавчої. Тому подальші дослідження можуть стосуватися формування соціокультурної та соціолінгвістичної компетенції студентів на заняттях з іноземної мови.

Література:

1. Комунікативні методи та матеріали для викладання англійської мови / Перекл. і адапт. Л. В. Биркун. – Oxford University Press, 1998. – 49 с.
2. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е. И. Пассов. – М. : Русский язык, 1989. – 276 с.
3. Hymes D. H. On communicative competence / D. H. Hymes. – Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1971. – 213 p.
4. Хомский Н. Язык и мышление / Н. Хомский. – М. : Прогресс, 1972. – 164 с.
5. Аршавская Е. А. Экстралингвистические детерминанты формирования коммуникативной способности: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. психолог. наук: спец. 19.00.01 / Аршавская Елена Алексеевна. – Саратов, 1987. – 20 с.
6. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку / И. А. Зимняя. – М., 1989. – 156 с.
7. Скалкин В. Л. Обучение диалогической речи (на материале английского языка) Пособие для учителей / В. Л. Скалкин. – К. : Радянська школа, 1989. – 158 с.
8. Калмыкова Е. И. Реализация взаимодействия лингвистической и коммуникативной компетенции / Е. И. Калмыкова // Сб. науч. тр. МГЛУ. – Вып. 431. – М., 1999. – С. 65–67.
9. Горбаньова О. О. Використання прийому «ділова гра» у викладанні іноземної мови студентам економічних спеціальностей / О. О. Горбаньова // Materials of the XI International scientific and practical conference, «Cutting – edge science». – № 1, № 2. – Volume 17 – Philological sciences Sheffield Science and education LTD, – 2015, – С. 38–39.
10. Панасюк І. М. Особливості та проблеми формування професійної компетенції у студентів українських вузів / І. М. Панасюк // Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. – Т. 1. – Дніпропетровськ, 2013. – С. 75–76.